

Udokumenterede indvandreres grundlæggende rettigheder i EU

Artikel 1, 14, 31, 35 og 47, under afsnittene om »Værdighed«, »Friheder«, »Solidaritet« og »Retfærdighed« i Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder, garanterer retten til menneskelig værdighed, uddannelse, retfærdige og rimelige arbejdsforhold, sundhedsbeskyttelse og retten til adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol.

Politisk kontekst

International og europæisk menneskerettighedslovgivning pålægger EU's medlemsstater pligt til at garantere menneskerettighederne for alle mennesker på deres territorium. Det gælder også for udokumenterede indvandrere.

Begrebet »udokumenterede indvandrere« henviser til personer, der ikke er statsborgere i en EU-medlemsstat, og som befinder sig i en EU-medlemsstat uden gyldigt visum eller gyldig opholdstilladelse.

Selv om medlemsstaterne ikke er forpligtet til at tilbyde samme fordele til udokumenterede indvandrere som til landenes egne borgere, skal de følge grundlæggende menneskerettighedsstandard. Hertil hører adgang til:

- nødvendig sundhedspleje til alle, både akut hjælp og væsentlig sundhedspleje, som f.eks. muligheden for at komme til læge eller få nødvendig medicin;
- sundhedsydelser til gravide, og sundhedsydelser og uddannelse til børn på samme grundlag som et lands egne borgere;
- domstolsprøvelse – en mekanisme, der giver en person ret til at klage og have adgang til retsmidler, såsom ret til erstatning i tilfælde af f.eks. en arbejdsulykke.

Centrale emner

Ifølge et skøn i det af EU finansierede Clandestino-projekt opholdt der sig i 2008 mellem 1,9 til 3,8 millioner udokumenterede indvandrere i EU. På grund af deres

status som udokumenterede indvandrere er de sårbare over for udnyttelse og misbrug på arbejdspladsen. De møder ofte juridiske og praktiske hindringer i adgangen til grundlæggende ydelser, såsom sundhed, uddannelse og adgang til domstolsprøvelse. Visse kategorier af udokumenterede indvandrere befinder sig i særligt udsatte situationer, især kvinder, ansatte sav husarbejdere. De kan blive udsat for forskelsbehandling på grund af deres race eller etniske tilhørsforhold, og for kønsbaseret vold. For nogle grupper af udokumenterede indvandrere kan det især have alvorlige konsekvenser, hvis de ikke kan få adgang til deres grundlæggende rettigheder: Mangel på adgang til sundhedsydelser og uddannelse kan underminere børns helbred og udvikling.

Vigtigste resultater

Praksisser for opsporing og anmeldelse

Selv om medlemsstaterne har ret til at kontrollere, hvem der kommer ind i og bliver på deres område, skal de overholde menneskerettighederne, når de håndhæver immigrationslovgivningen. I nogle medlemsstater omfatter kontrolforanstaltninger muligheden for at pågribe ulovlige indvandrere på eller ved hospitaler og skoler. Tilsvarende har offentlige institutioner i nogle medlemsstater, bl.a. domstolene, og sundhedsvæsen og uddannelsesinstitutioner, enten pligt til eller har en praksis med at anmelde udokumenterede indvandrere til immigrationsmyndighederne, når de forsøger at få adgang til disse ydelser. Disse praksisser for opsporing og anmeldelse, kan afholde ulovlige indvandrere fra at skaffe sig adgang til grundlæggende rettigheder af frygt for at blive udvist.

EU's medlemsstater bør ikke bruge metoder til opsporing, der reelt blokerer for adgangen til sundhedsvæsen, uddannelse eller adgang til domstolsprøvelse. Serviceudbydere bør ikke være pålagt en pligt til at anmelde udokumenterede indvandrere til immigrationsmyndighederne. Anmeldelser og udveksling af oplysninger med immigrationsmyndigheder bør stoppes, og serviceudbydere og indvandrere skal oplyses om, at der ikke eksisterer sådanne forpligtelser.

Adgang til sundhedsydelser

Udokumenterede indvandrere, der ikke normalt har ret til at arbejde, skal ofte betale for lægehjælp, der ellers ydes gratis til landets egne borgere, herunder adgang til akut behandling. Selv særligt udsatte grupper som gravide og børn kan være afskåret fra at få gratis behandling på samme grundlag som landets egne borgere. Selv i lande, hvor udokumenterede indvandrere har en lovfæstet ret til gratis behandling, kan det alligevel forekomme, at de skal opfylde visse administrative krav, hvilket gør det vanskeligt for dem at få adgang til sundhedsydelser i praksis, som f.eks. kravet om dokumentation for fast bopæl.

Den nødvendige sundhedspleje bør stilles til rådighed for udokumenterede indvandrere på samme grundlag som et lands egne borgere, og der bør gælde samme betaling af gebyrer og fritagelsesregler. I overensstemmelse med artikel 24 i FN's konvention om barnets rettigheder (CRC) og artikel 12 i FN's konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder, bør gravide sikres gratis bistand i forbindelse med graviditet og nedkomst og i tiden efter fødslen, og børn bør sikres adgang til at få sygdomsbehandling på samme grundlag som statsborgere, herunder immunisering.

Adgang til uddannelse

Børn af udokumenterede indvandrere er måske forhindret i at få adgang til gratis grunduddannelse, fordi de ikke er i stand til at fremvise de nødvendige officielle dokumenter, som f.eks. en gyldig opholdstilladelse, fødselsattest eller lægejournaler.

Gratis grunduddannelse bør gøres tilgængelig for alle børn, jf. artikel 28 i CRC.

Adgang til domstolsprøvelse

Udokumenterede indvandrere, der oplever fysisk misbrug eller skade på arbejdspladsen, eller som ikke har modtaget løn, støder ind i adskillige hindringer for prøvelsen af deres rettigheder gennem domstolene. Det reducerer lovgivningens afskrækkende virkning på arbejdsgivere og gør udokumenterede indvandrere mere sårbare over for udnyttelse.

Mennesker, der udfører husligt arbejde, er især udsat for misbrug og udnyttelse, da denne sektor typisk er mindre lovreguleret end andre sektorer. Arbejdsgivere giver ofte ikke mulighed for hvileperioder, betalt ferie og betalt sygefravær, også selv om disse muligheder findes i henhold til national lovgivning.

Udokumenterede indvandrere kan frygte at blive anmeldt til immigrationsmyndigheder af domstolene, hvis de fremsætter klage, og hvis de gør det, har de ofte vanskeligt ved at bevise deres sag. Vidner, der ligeledes kan være

udokumenterede indvandrere, kan være utilbøjelige til at ville give vidneudsagn, og der findes måske ikke noget bevis for et beskæftigelsesforhold. Desuden er det ikke alle medlemsstater, der anerkender retten til at kræve efterbetaling eller erstatning for ulykker på arbejdspladsen.

Medlemsstaterne bør anerkende og støtte ngo'ers og fagforeningers nøglerolle med at lette adgangen til domstolsprøvelse for udokumenterede indvandrere.

De bør ligeledes sørge for, at der findes effektive mekanismer, der gør det muligt for udokumenterede indvandrere at fremsætte klager mod deres arbejdsgivere med afsæt i bestemmelserne i direktivet om sanktioner mod arbejdsgivere (direktiv 2009/52).

Udokumenterede indvandrere, der ikke kan tilbagesendes

I nogle tilfælde kan medlemsstaterne ikke tilbagesende udokumenterede indvandrere af juridiske eller praktiske årsager. Men da de imidlertid ofte ikke har nogen form for juridisk status, kan det efterlade dem i en situation, hvor de ikke er i stand til at få adgang til beskæftigelse eller grundlæggende ydelser i flere år.

Den kommende evaluering og revision af tilbagesendelsesdirektivet i 2014 giver mulighed for at foretage ændringer, der skal sikre, at grundlæggende rettigheder for dem, der ikke tilbagesendes, overholdes. Der bør etableres mekanismer enten på EU-niveau eller i de enkelte medlemsstater, der sikrer, at personer, der befinder sig i en langstrakt fase af »juridisk tomrum«, får juridisk status og som følge heraf adgang til deres rettigheder.

Yderligere oplysninger:

Dette faktablad er baseret på tre FRA-rapporter offentliggjort i 2011 om ulovlige indvandreres rettigheder:

Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union (november 2011)

Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States (juli 2011)

Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States (oktober 2011)